

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI AMMATILLISESTA KOULUTUKSESTA ANNETUN VALTIONEUVOSTON ASETUKSEN 20 §:N MUUTTAMISESTA

1 Asian tausta ja asetusehdotuksen pääasiallinen sisältö

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta (673/2017) tuli voimaan 1.1.2018. Asetuksen 20 §:ssä säädetään tutkinnoista ja osaamisaloista, joihin sovelletaan opiskeluoikeuden peruuttamista koskevaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 81 §:ää. Asetuksen 20 §:ää muutettiin ensimmäisen kerran valtioneuvoston asetuksella ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 20 §:n muuttamisesta (138/2018), joka tuli voimaan 19.2.2018. Lisäksi asetusta on myöhemmin muutettu valtioneuvoston asetuksella 744/2018, joka tuli voimaan 20.8.2018, sekä asetuksella 543/2020, joka tuli voimaan 1.8.2020.

Ammatillisista tutkinnoista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteesta (680/2017). Asetusta on muutettu viimeksi opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella 542/2020, jolloin siihen lisättiin vammaisalan ammattitutkinto ja sieltä poistettiin kehitysvamma-alan ammattitutkinto. Muutokset tulevat voimaan 1.8.2021.

Tällä asetusesityksellä ammatillisesta koulutuksesta annettua valtioneuvoston asetusta ehdotetaan muutettavan siten, että asetuksen 20 §:n 2 kohtaan lisättäisiin vammaisalan ammattitutkinto.

2 Asetuksenantovaltuus

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 81 §:n 4 momentin mukaan tutkinnoista ja osaamisaloista, joihin kyseistä pykälää sovelletaan, säädetään valtioneuvoston asetuksella.

3 Nykytila

Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevat ns. SORA-säännökset tulivat voimaan vuoden 2012 alussa. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 40 §:n mukaan haki-
jan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä koulutukseen liittyviin käytännön työtehtäviin oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä, jos lain 81 §:ssä tarkoitettuihin tutkintoihin tai osaamisaloihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 81 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä voi peruuttaa oikeuden suorittaa kyseinen tutkinto tai oikeuden suorittaa tutkinto kyseisellä osaamisalalla sekä oikeuden osallistua tutkintokoulutukseen, kun koulutukseen tai ammatissa toimimiseen sisältyy alaikäisten turvallisuutta, potilas- tai asiakastur-

vallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Opiskelu-oikeus voidaan peruuttaa, jos 1) opiskelija on vaarantamalla toistuvasti tai vakavasti koulutuksessa toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden osoittautunut ilmeisen soveltumattomaksi toimimaan koulutukseen liittyvissä käytännön tehtävissä oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä; 2) on ilmeistä, että opiskelija ei terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään täytä lain 40 §:n mukaisia opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä; tai 3) opiskelija on tutkintoa suorittamaan hakeutuessaan salannut sellaisen 41 §:n 2 momentissa tarkoitetun tiedon opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä, joka olisi voinut estää hänen ottamisensa opiskelijaksi. Tämän lisäksi, kun koulutukseen liittyvät käytännön tehtävät oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä edellyttävät olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä, koulutuksen järjestäjä voi peruuttaa opiskelu-oikeuden, jos se on tarpeen alaikäisten suojelemiseksi ja jos opiskelija on tuomittu rangaistukseen rikoslain (39/1889) 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä, 20 luvussa, 21 luvun 1–3 tai 6 §:ssä, 31 luvun 2 §:ssä taikka 50 luvun 1, 2, 3, 4 tai 4 a §:ssä tarkoitetusta rikoksesta.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 20 §:ssä säädetään niistä tutkinnoista ja osaamisaloista, joihin sovelletaan opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 81 §:ää.

4 Yksityiskohtaiset perustelut

20 §. *Opiskelu-oikeuden peruuttaminen*

Asetuksen 20 §:n 2 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi uutena tutkintona *vammaisalan ammattitutkinto*. Vammaisalan ammattitutkinto on uusi tutkintonimike, jonka tutkinnon perusteet tulevat voimaan 1.8.2021. Tutkinto on jaettu kahteen osaamisalaan, joita ovat kehitysvamma-alan osaamisala ja henkilökohtaisen avun osaamisala. Puh-taus- ja kiinteistöpalvelualan ammattitutkinnon tutkinnon perusteisiin sisältyvä henkilökohtaisen avustamisen osaamisalan osaaminen siirtyy osaksi uutta vammaisalan ammattitutkintoa.

5 Esityksen vaikutukset

Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin perusta on YK:n lapsen oikeuksien sopimus, jonka 3:1 artiklan mukaan kaikissa julkisen ja yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuimen, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelinten toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lisäksi YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista (CRPD, 27/2016) asettaa vahvan velvoitteen arvioida lakiesitysten vaikutuksia vammaisiin henkilöihin. Yleissopimuksen 4 artiklassa edellytetään huomioimaan vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksien suojeleminen ja edistäminen kaikissa politiikoissa ja ohjelmissa.

Vammaisalan ammattitutkinnon tutkinnon perusteiden mukaan kehitysvamma-alan osaamisalan suorittaneen vammaisalan ohjaajan tulee muun muassa osata toimia erilaisissa toimintaympäristöissä kehitysvammaisen asiakkaan kanssa. Henkilökohtaisen avun osaamisalan suorittaneen tulee muun muassa osata toimia henkilökohtaisena avustajana asiakkaille, jotka tarvitsevat avustajaa vammaisuutensa tai sairautensa takia. Kehitysvamma-alan osaamisalan suorittaneet työskentelevät tyypillisesti

toimintaympäristöissä, joissa eri-ikäiset kehitysvammaiset ihmiset asuvat, opiskelevat, tekevät työtä tai ovat palveluiden käyttäjinä. Henkilökohtaisen avun osaamisalan suorittaneet puolestaan voivat työskennellä henkilökohtaisen avun palvelujärjestelmässä henkilökohtaisina avustajina avustaen henkilökohtaisen avun käyttäjiä vammaispalvelulain (380/1987) säännösten mukaisesti. Tutkinnon suorittaneen ammattitaitovaatimukseen voi kuulua esimerkiksi asiakkaan fyysisen ja psyykkisen terveyden ja turvallisuuden edistäminen sekä turvallisen lääkehoidon toteuttaminen.

Vammaisalan koulutuksessa sekä työtehtävissä ollaan tekemisissä erityisen haavoittuvien ihmisryhmien, kuten vammaisten lasten tai aikuisten kanssa, jotka tarvitsevat ulkopuolista tukea ja apua arjessaan. Tehtävissä korostuu vastuu toisen henkilön terveydestä ja turvallisuudesta. Voidaan katsoa olevan sekä lasten että vammaisten henkilöiden edun mukaista, että vammaisalan ammattitutkinnon suorittaminen kuuluu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 81 §:n soveltamisalan piiriin, ja alalle sopimattoman henkilön opiskeluoikeus voidaan laissa säädetyin perustein tarvittaessa peruuttaa.

Vammaisalan tutkinnot ovat tyypillisesti jo aikaisemmin olleet erityisluonteensa vuoksi SORA-lainsäädännön piirissä, joten ehdotetulla asetusmuutoksella ei ole suurta muutosta opiskelijoiden asemaan tai koulutuksen järjestäjien ja viranomaisten toimintaan. Aikaisemmin puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan ammattitutkinnon tutkinnon perusteisiin sisältyvä henkilökohtaisen avustamisen osaamisalan osaaminen ei ole kuulunut SORA-lainsäädännön piiriin, mutta koska myös henkilökohtaisen avun osaamisalaan sisältyy alaikäisten turvallisuutta, potilas- ja asiakasturvallisuutta koskevia vaatimuksia, on perusteltua, että jatkossa vammaisalan ammattitutkintoon kokonaisuudessaan voidaan soveltaa SORA-säännöksiä.

Esityksellä ei arvioida olevan valtiontaloudellisia vaikutuksia eikä sillä arvioida olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia koulutuksen järjestäjille.

6 Asian valmistelu ja lausuntopalaute

Asetus on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä virkatyönä Opetushallituksen tekemän esityksen pohjalta.

Asetusehdotusta ei ole tarkastettu oikeusministeriön lainvalmisteluosaston laintarkastusyksikössä, koska muutos on yleiseltä merkitykseltään vähäinen.

Asetusluonnos oli lausuntokierroksella 28.4.–26.5.2021. Asetusluonnoksesta pyydettiin lausunnot keskeisiltä sidosryhmiltä. Lausuntoja annettiin kaiken kaikkiaan 16. Ehdotuksen mukaista muutosta kannatettiin laajasti. Lausunnoissa tuotiin esille vammaisalan tarve varmistaa alalla työskentelevien soveltuvuus tehtäviin, sillä työssä ollaan tekemisissä haavoittuvassa asemassa olevin henkilöiden kanssa. Lausunnonantajat katsoivat myös, että ehdotettu muutos yhtenäistäisi käytänteitä SORA-säännösten soveltamisen osalta ja selkeyttäisi koulutuksen järjestäjien toimivaltuuksia peruuttamalla opiskeluoikeus laissa säädettyjen edellytysten täytyessä sellaisissa tapauksissa, joissa alaikäisten turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta tai liikenteen turvallisuutta koskevat vaatimukset eivät opiskelijan kohdalla täyty. Lausunnoissa katsottiin perustelluksi, että koko vammaisalan perustutkinto olisi saman sääntelyn piirissä.

Henkilökohtaisten Avustajien Työnantajien Liitto ry:n lausunnon perusteella ehdotuksen vaikutusarviointeja selkiytettiin vielä niin, että arvioinnissa tulee paremmin esille, ettei henkilökohtaisen avun nykyinen ammattitutkinto kuulu SORA-lainsäädännön piiriin.

7 Voimaantulo

Asetuksen esitetään tulevan voimaan 1 päivänä elokuuta 2021.

Ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteesta annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen 2 §:n ja liitteen muuttamisesta annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen (542/2020) mukaan uusi vammaisalan ammattitutkinto tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2021. Vastaavasti kehitysvamma-alan tutkinto on voimassa 31 päivään heinäkuuta 2021, mutta sitä voidaan suorittaa 31 päivään heinäkuuta 2024 asti. Jotta ehdotetun asetuksen 20 §:ää voitaisiin vammaisalan ammattitutkinnon osalta soveltaa koulutuksen hakeutumisvaiheessa jo ennen 1 päivää elokuuta 2021, asetuksen siirtymäsäännökseen ehdotetaan otettavaksi kirjaus, jonka mukaan asetusta sovelletaan vammaisalan ammattitutkintoon ensimmäisen kerran hakeuduttaessa 1 päivänä elokuuta 2021 tai sen jälkeen alkavaan koulutukseen. Siirtymäsäännöksen vuoksi vammaisalan ammattitutkintoon hakevan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaiset opiskelijaksi ottamisen edellytykset voitaisiin arvioida jo koulutukseen hakeutumisvaiheessa ennen 1.8.2021.